

Súd: Okresný súd Prešov
Spisová značka: 29P/255/2022
Identifikačné číslo súdneho spisu: 8122208209
Dátum vydania rozhodnutia: 11. 09. 2023
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Katarína Vorobelová
ECLI: ECLI:SK:OSPO:2023:8122208209.3

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Okresný súd A. sudkyňou JUDr. Katarínou Vorobelovou v právnej veci navrhovateľky: B. C., nar. XX.XX.XXXX, bytom XXXXX D. XXX proti manželovi navrhovateľky: D. C., nar. XX.XX.XXXX, bytom XXX XX D. XXX o rozvod manželstva a úpravu práv a povinností k mal. deťom: 1/ D. C., nar. XX.XX.XXXX, 2/ E. C., nar. XX.XX.XXXX, toho času umiestnené v Centre pre deti a rodiny, F. E. G., ul. 9. mája 74, 97401 Banská Bystrica, 3/ A. C., nar. XX.XX.XXXX, 4/ G. H. C., nar. XX.XX.XXXX, toho času umiestnené v Centre pre deti a rodiny, I. XX, J. J., X/ G. C., nar. XX.XX.XXXX, bytom u matky, všetky zastúpené opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Prešov takto

rozhodol:

I. Manželstvo účastníkov B. C., K. I., nar. XX.XX.XXXX a D. C., nar. XX.XX.XXXX, uzatvorené dňa XX.XX.XXXX v D., zapísané v knihe manželstiev Matričného úradu D., vo zväzku X, ročník XXXX, na strane XX, pod poradovým číslom XX r o z v á d z a.

II. Na čas po rozvode z v e r u j e mal. G. C., nar. XX.XX.XXXX do osobnej starostlivosti matky.

III. U r č u j e otcovi prispievať na výživu mal. G. sumou 30% zo sumy životného minima, na nepnoleté, nezaopatrené dieťa, alebo na nezaopatrené dieťa, podľa zákona o životnom minime, ktoré výživné bude platiť vždy do 15.dňa v mesiaci vopred, k rukám matky, počnúc právoplatnosťou výroku o rozvode manželstva, opakovane do budúcnosti.

IV. Vo vzťahu k maloletej D., E., p o n e c h á v a na čas po rozvode v platnosti rozsudok tunajšieho súdu č.k. 30P/132/2001 -36 zo dňa 18.10.2021 a vo vzťahu k mal. A. a G. H. p o n e c h á v a v platnosti rozsudok č.k. 28P/115/2021-33 zo dňa 18.10.2021.

V. Obaja rodičia sú oprávnení a povinní maloleté deti zastupovať a spravovať ich majetok.

VI. Styk otca s maloletými deťmi n e u p r a v u j e.

VII. Žiaden z účastníkov n e m á právo na náhradu trov konania.

odôvodnenie:

1. Navrhovateľka svojím návrhom podaným na tunajší súd dňa 23.09.2022 žiadala rozviesť jej manželstvo s manželom a maloleté deti, pochádzajúce z manželstva D., G. H., E. a A. ponechať v ústavnej starostlivosti a maloletú G. jej zveriť do osobnej starostlivosti. Zo strany manžela žiadal určiť minimálne výživné.

Navrhovateľka svoj návrh odôvodnila tým, že manželstvo bolo spočiatku harmonická, až do narodenia najmladšej dcéry G., kedy si manžel našiel priateľku, s ktorou momentálne žije v spoločnej domácnosti

a majú už aj spolu dieťa. Navrhovateľka uviedla, že vzťahy medzi manželmi sú trvalo rozvrátené a obnovu spolužitia vylučuje.

2. Manžel navrhovateľky sa k návrhu nevyjadril, opakovane sa bez ospravedlnenia nedostavil na pojednávanie, súd konal v jeho neprítomnosti.

3. Opatrovník pre prípad rozvodu navrhol upraviť pomery k maloletým deťom tak, že mal. G. by zveril súd do osobnej starostlivosti matky a ostatné mal. deti by ponechal v ústavnej starostlivosti. Centrá pre deti a rodiny, v ktorých sú maloleté deti umiestnené sa taktiež ospravedlnili a s ponechaním maloletých detí vo svojich zariadeniach súhlasili.

4. Súd vykonal dokazovanie vyjadrením navrhovateľky, správou opatrovníka, správou z CDR, oboznámením sa s obsahom spisu tunajšieho súdu 29Pc/3/2023, 28P/64/2021, 27P/60/2021, 30P/284/2022, ako aj ďalším spisovým materiálom a zistil tento stav:

5. Účastníci uzatvorili manželstvo dňa 16.12.2015 a ich manželstvo bolo spočiatku harmonické. Z manželstva pochádzajú maloleté deti D., nar. XX.XX.XXXX, G. H., nar. XX.XX.XXXX, E., nar. XX.XX.XXXX, A., nar. XX.XX.XXXX a G., nar. XX.XX.XXXX. V priebehu manželstva sa v čase, kedy matka už nežila s manželom, matke sa narodilo ďalšie dieťa, ktorému bolo určené meno Džesika, nar. XX.XX.XXXX. K tomuto dieťaťu bolo rozsudkom tunajšieho súdu 29Pc/3/2023 zo dňa 27.04.2023 zapreté otcovstvo manželom matky.

6. Navrhovateľka uviedla, že manželstvo bolo spočiatku harmonické. Po narodení mal. G. sa však situácia vo vzťahu manželov začala komplikovať. Navrhovateľka uviedla, že manžel ju fyzicky napadol, spôsobil jej zranenia a táto odišla s najmladším dieťaťom do Českej republiky. Štyri staršie nechala v pôvodnej domácnosti. Otec však o maloleté deti nejavil dostatočnú starostlivosť, následne vypukla pandémia Covid a matka mala sťaženú možnosť vrátiť sa na Slovensko. Z tohto dôvodu bola maloletým deťom nariadená ústavná starostlivosť. Matka však uviedla, že robí všetko preto, aby maloleté deti dostala späť do svojej starostlivosti. Uvádza, že ich kontaktuje najmä telefonicky, keďže sú v CDR v značnej vzdialenosti od miesta jej bydliska. Čo sa týka obnovy spolužitia, navrhovateľka túto skutočnosť vylúčila, keďže manžel má inú partnerku, nežijú v spoločnej domácnosti už viac ako 2,5 roka.

7. Matka v súčasnosti žije v rodinnom dome svojej tety, kde užíva jednu izbu, kuchyňu a ostatné príslušenstvo užívajú spoločne. Býva tam ešte jej teta s manželom, pričom za ubytovanie im neplatí. Partner matky pracuje brigádnicke. Z ich vzťahu pochádza mal. F.. Matka má v starostlivosti aj mal. G., ktorá jej bola zverená do osobnej starostlivosti rozsudkom tunajšieho súdu č.k. 30P/284/2022 zo dňa 09.01.2023. Matka poberá rodičovský príspevok a rodinné prídavky, spolu vo výške XXX,XX Eur. Výdavky má na výživné, ktoré zasiela do CDR vo výške 130,00 Eur mesačne. Maloletým deťom, ktoré má v starostlivosti kupuje mlieko, plienky, jedlo, ošatenie a podobne. Staršia z dcér, ktorú má matka v starostlivosti má astmu, s čím má matka zvýšené výdavky.

8. Manžel navrhovateľky žije v L., poberá štátnu sociálnu dávku, a to prídavok na dieťa z terajšieho vzťahu, mal. H., nar. XX.XX.XXXX. Je taktiež poberateľom rodičovského príspevku vo výške XXX,XX Eur.

9. Rozsudkom tunajšieho súdu č.k. 28P/115/2021-33 zo dňa 18.10.2021 bola mal. A. a G. H. nariadená ústavná starostlivosť, ktorú vykonávajú v CDR pre deti a rodiny, I. XX, J. J.. Zo strany rodičov bolo určené minimálne výživné pre každé z detí. Rozsudok nadobudol právoplatnosť 05.11.2021.

Rozsudkom tunajšieho súdu č.k. 30P/132/2021-36 zo dňa 18.10.2021 bola nariadená ústavná starostlivosť maloletej D. a E., ktorú vykonávajú v CDR pre deti a rodiny, Dom sv. G., krízové stredisko B., M. X. XXXX XX, J. J.. Rodičom bolo určené minimálne výživné pre každé z detí. Rozsudok nadobudol právoplatnosť 05.11.2021.

10. Zo správy CDR Banská J., I. XX o mal. G. H. a A. bolo zistené, že maloleté sú umiestnené v profesionálnej náhradnej rodine. Na prostredia sa dobre adaptovali, majú vytvorené vzťahy s ostatnými členmi náhradnej rodiny. Maloleté sa stretávajú so svojimi sestrami D. a E., ktoré sú umiestnené v N. F. E. G. v J. J.. Deti sa na stretnutie súrodencov vždy tešia, spoločne sa hrajú a rozprávajú. Maloletá G. H. nastúpila v septembri do 1. ročníka základnej školy. Má osvojené hygienické a sebaobslužné

činnosti. Maloletá A. navštevuje naďalej materskú školu. Kontakt matky s centrom je sporadický, pričom ale prejavila záujem o pobyt maloletých detí v jej domácom prostredí. Doposiaľ sa neuskutočnil kvôli odporúčaniu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Následne bolo dohodnuté stretnutie matky v CDR, matka sa mala dostaviť, avšak 04.08.2023 sa nedostavila. Následne malo byť dohodnuté ďalšie stretnutie v I. N. O. D.. Rodičia si vyživovaciu povinnosť k maloletým deťom neplnili. Vo vzťahu k otcovi bol vydaný trestný rozkaz P. E. J. J. č.k. 6T/41/2022-144 zo dňa 22.03.2023, ktorý otca uznal vinným zo spáchania prečinu zanedbania povinnej výživy. Matka v auguste 2023 zaplatila výživné vo výške 30,00 Eur na každé dieťa zvlášť. Celkový dlh matky vo vzťahu k centru je 779,35 Eur na každé dieťa.

11. Z charakteristiky mal. G. H. bolo zistené, že je to zdravé, veselé dievčatko, ktoré dokáže počúvať a rešpektovať dospelých. Má osvojené sebaobslužné činnosti, bolo zistené oslabenie krátkodobej pamäte a jemnej motoriky.

Maloletá A. sa dobre začlenila do profesionálnej rodiny, vzhľadom k tomu, že mala staršiu sestru. Jej zdravotný stav je dobrý, postupne si dopĺňa slovnú zásobu, ktorú mala značne slabú. Chodí na logopédiu.

12. Zo správy Centra pre deti a rodiny, F. E. G., J. J. súd zistil, že v ich zariadení sú umiestnené – mal. D. a E.. Maloletá D. navštevuje 3. ročník základnej školy, v školskom prostredí funguje bez vážnejších problémov, v kolektíve je obľúbená. Je kamarátska, veselá, komunikatívna, plná energie. Mal. E. navštevuje materskú školu. S maloletými pracujú v súvislosti s rozvíjaním ich schopností a zručností a jazykových schopností, keďže slovná zásoba je slabá. Obe maloleté deti sú sledované v endokrinologickej ambulancii, navštevujú zubnú ambulanciu a pediatra.

CDR konštatuje, že rodičia, ani žiadni iní príbuzní maloleté deti v zariadení do dnešného dňa nenavštívili, neposlali im ani žiadny darček. S deťmi udržiavajú len telefonický kontakt. Prípadne kontakt cez video hovor. Iniciatívu na kontakt prevzalo aj CDR, no s rodičmi sa nepodarilo skontaktovať, nakoľko mali nedostupné telefóny. Podobne tomu bolo aj v mesiaci august a september, no telefóny rodičov boli nedostupné. Telefonicky kontakt detí s otcom sa uskutočnil 7 krát, s matkou 6 krát. Maloleté D. a E. udržiujú osobný kontakt s maloletými sestrami A. a G. H..

13. Podľa § 18 zák.č. 36/2005 o rodine (ďalej len ZR), manželia sú si v manželstve rovní v právach a povinnostiach. Sú povinní žiť spolu, byť si verní, vzájomne rešpektovať svoju dôstojnosť, pomáhať si, starať sa spoločne o deti a vytvárať zdravé rodinné prostredie.

14. Podľa § 23 ZR, súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spoluzitia. Súd zisťuje príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvratu vzťahov medzi manželmi, a pri rozhodovaní o rozvode na ne prihliada. Súd pri rozhodovaní o rozvode vždy prihliadne na záujem maloletých detí. Súd pri posudzovaní miery rozvratu vzťahov medzi manželmi prihliada na porušenie povinností manželov podľa § 18 a 19.

15. Podľa § 100 Civilného mimosporového poriadku, s konaním o rozvod manželstva je spojené konanie o úpravu pomerov manželov k ich maloletým deťom na čas po rozvode.

16. Podľa § 24 ods. 1 ZR, v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, či maloleté dieťa zverí do spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov alebo do osobnej starostlivosti jedného z rodičov, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súd súčasne určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného.

17. Podľa § 24 ods. 5 ZR, súd pri rozhodovaní o výkone rodičovských práv a povinností alebo pri schvaľovaní dohody rodičov rešpektuje právo maloletého dieťaťa na zachovanie jeho vzťahu k obidvom rodičom a vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa, najmä na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia a ku schopnosti rodiča dohodnúť sa na výchovu a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom. Súd dbá, aby bolo rešpektované právo dieťaťa na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch rodičov a aby bolo rešpektované právo dieťaťa na udržiavanie pravidelného, rovnocenného a rovnoprávneho osobného styku s obidvomi rodičmi.

18. Podľa § 24 ods. 6 ZR, súd pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov dbá na právo toho rodiča, ktorému nebude maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati. Rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, môže sa práva na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati domáhať na súde.

19. Podľa § 25 ods. 2 ZR ak sa rodičia nedohodnú o úprave styku s maloletým dieťaťom podľa odseku 1, súd upraví styk rodičov s maloletým dieťaťom v rozhodnutí o rozvoze; to neplatí, ak rodičia úpravu styku žiadajú neupraviť.

20. Podľa § 26 ZR, ak sa zmenia pomery, súd môže aj bez návrhu zmeniť rozhodnutie o výkone rodičovských práv a povinností alebo dohodu o výkone rodičovských práv a povinností.

21. Podľa § 54 ods. 2 písm. c) zákona o rodine súd môže nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak je výchova dieťaťa vážne ohrozená alebo vážne narušená, nie je možné dieťa zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo pestúnskej starostlivosti a uložené výchovné opatrenie podľa § 37ods. 3 nevedlo k náprave.

22. Podľa § 54 ods. 5 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o rodine“), súd v rozhodnutí, ktorým nariaďuje ústavnú starostlivosť, musí presne označiť zariadenie, do ktorého má byť dieťa umiestnené. Pri rozhodovaní o ústavnej starostlivosti a označení zariadenia súd vždy prihliadne na citové väzby maloletého dieťaťa k rodičom, súrodencom a iným blízkym osobám a zohľadní možnosti zariadenia na utvorenie podmienok na zachovanie rodinných a citových vzťahov dieťaťa, jeho rodičov a súrodencov.

23. Podľa § 62 ods. 1 zákona o rodine, plnenie vyživovacej povinnosti rodičov k deťom je ich zákonná povinnosť, ktorá trvá do času, kým deti nie sú schopné samé sa živiť.

24. Podľa § 62 ods. 2 zákona o rodine, obaja rodičia prispievajú na výživu svojich detí podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Dieťa má právo podieľať sa na životnej úrovni rodičov.

25. Podľa § 62 ods. 3 zákona o rodine, každý rodič bez ohľadu na svoje schopnosti, možnosti a majetkové pomery je povinný plniť svoju vyživovaciu povinnosť v minimálnom rozsahu vo výške 30 % zo sumy životného minima na nezaopatrené nepľnoleté dieťa alebo na nezaopatrené dieťa podľa osobitného zákona.

26. Podľa § 62 ods. 4 ZR pri určovaní rozsahu vyživovacej povinnosti súd prihliada na to, ktorý z rodičov a v akej miere sa o dieťa osobne stará. Ak rodičia žijú spolu, prihliadne súd aj na starostlivosť rodičov o domácnosť.

27. Podľa § 75 ods. 1 zákona o rodine, pri určení výživného prihliadne súd na odôvodnené potreby oprávneného, ako aj na schopnosti, možnosti a majetkové pomery povinného. Na schopnosti, možnosti a majetkové pomery povinného prihliadne súd aj vtedy, ak sa povinný vzdá bez dôležitého dôvodu výhodnejšieho zamestnania, zárobku, majetkového prospechu; rovnako prihliadne aj na neprimerané majetkové riziká, ktoré povinný na seba berie.

28. Podľa § 81 ods. 1 zákona o rodine., ak súd rozhodne o umiestnení maloletého dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti, o nariadení ústavnej starostlivosti alebo o uložení ochrannej výchovy, upraví aj rozsah vyživovacej povinnosti rodičov alebo iných osôb povinných poskytovať maloletému dieťaťu výživné.

29. Podľa § 81 ods. 2 zákona o rodine. súd v rozhodnutí, ktorým nariaďuje ústavnú starostlivosť, súčasne uloží rodičom alebo iným fyzickým osobám povinným poskytovať dieťaťu výživné povinnosť, aby výživné poukazovali zariadeniu, do ktorého má byť dieťa umiestnené. Ak povinný podľa prvej vety neplní vyživovaciu povinnosť poukazovaním výživného zariadeniu, má toto zariadenie právo vykonávať

úkony vo veciach uplatňovania nárokov na výživné maloletého dieťaťa, vrátane uplatňovania týchto nárokov v exekučnom konaní vo svojom mene a na účet maloletého dieťaťa.

30. V predmetnom konaní bolo zistené, že manželia spolu dlhodobo nežijú, manžel navrhovateľky opustil spoločnú domácnosť a v súčasnosti má dlhodobý iný vzťah, z ktorého pochádza ďalšie dieťa, obnova spolužitia manželov nie je možná, súd teda len potvrdil faktický rozvrat aj právne a manželstvo rozviedol. Na čas po rozvoде bolo potrebné upraviť pomery k maloletým deťom, pochádzajúcim z manželstva. Ide o 5 maloletých detí, keďže k šiestemu dieťaťu, ktoré sa narodilo v priebehu manželstva, bolo zapreté otcovstvo manželom matky. Biologickým otcom dieťaťa je už nový partner matky. Štyri staršie maloleté deti sú právoplatnými rozsudkami tunajšieho súdu umiestnené v CDR, ktoré sa nachádzajú v J. J.. Keďže vo vzťahu k sociálnym a bytovým podmienkam u matky nedošlo k takému zlepšeniu, že by mohli ísť maloleté deti do jej starostlivosti, hoci formálne deklarovala tento záujem, nebolo možné zveriť maloleté deti do starostlivosti matky, otec o starostlivosť nejaví záujem. Taktiež z rodiny nebol zistený žiadny človek, ktorý by zabezpečil náhradnú osobnú starostlivosť o maloleté deti. Súd teda ponechal v platnosti pôvodné rozsudky o zverení maloletých do ústavnej starostlivosti. Vo vzťahu k maloletej G., ktorá je v starostlivosti matky a bola už zverená aj rozsudkom tunajšieho súdu pri úprave práv a povinností rodičov do rozvodu, bolo zrejmé, že matka zabezpečuje riadne starostlivosť o maloletú G., súd jej zveril dieťa do osobnej starostlivosti. Zo strany otca súd určil, aj keď len minimálne výživné, keďže má ďalších 6 vyživovacích povinností a bolo zistené, že v súčasnosti nepracuje a poberá rodičovský príspevok.

31. Podľa § 52 Civilného mimosporového poriadku, žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania, ak tento zákon neustanovuje inak.

32. Podľa § 57 Civilného mimosporového poriadku, o povinnosti nahradiť trovy konania, ak nejde o trovy konania štátu, rozhoduje súd len na návrh.

33. Podľa § 58 Civilného mimosporového poriadku, o nároku na náhradu a o výške trov konania rozhoduje súd v rozhodnutí, ktorým sa konanie končí.

34. O trovách konania súd rozhodol podľa § 52 Civilného sporového poriadku a náhradu trov konania účastníkom konania nepriznal.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku možno podať odvolanie do 15 dní od jeho doručenia prostredníctvom tunajšieho súdu (Okresný súd Prešov) na Krajský súd v Prešove, písomne v troch jeho vyhotoveniach. (§ 362 ods. 1 CSP)

V odvolaní sa má popri všeobecných náležitostiach podania (§ 127 ods. 1 CSP) uviesť, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (odvolacie dôvody) a čoho sa odvolateľ domáha (odvolací návrh). (§ 363 CSP)

Odvolanie proti rozsudku možno odôvodniť len tým, že:

- a) neboli splnené procesné podmienky,
- b) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces,
- c) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd,
- d) konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci,
- e) súd prvej inštancie nevykonal navrhnuté dôkazy, potrebné na zistenie rozhodujúcich skutočností,
- f) súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam,
- g) zistený skutkový stav neobstojí, pretože sú prípustné ďalšie prostriedky procesnej obrany alebo ďalšie prostriedky procesného útoku, ktoré neboli uplatnené, alebo
- h) rozhodnutie súdu prvej inštancie vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci. (§ 365 ods. 1 CSP)

Odvolanie možno odôvodniť aj tým, že súd prvej inštancie nesprávne alebo neúplne zistil skutočný stav veci (§ 62 ods. 1 CMP)

Odvolacie dôvody možno meniť a dopĺňať až do rozhodnutia o odvolaní. (§ 62 ods. 2 CMP)

Ak odvolanie neobsahuje odvolacie dôvody alebo ak sú odvolacie dôvody nezrozumiteľné, súd vyzve odvolateľa na doplnenie odvolacích dôvodov. (§ 62 ods. 3 CMP)

Ak povinný dobrovoľne nesplní, čo mu ukladá vykonateľné rozhodnutie, oprávnený môže podať návrh na vykonanie exekúcie podľa zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok).

Manžel, ktorý pri uzavretí manželstva prijal priezvisko druhého manžela ako spoločné priezvisko, môže do troch mesiacov po právoplatnosti rozhodnutia o rozvode manželstva oznámiť príslušnému matričnému úradu, že prijíma opäť svoje predošlé priezvisko.